

ΚΔΑΠακια

Ηλεκτρονικό έντυπο-περιοδικό
Θεματική Ενότητα: Καρναβάλι

Φεβρουάριος 2018

Περιεχόμενα

ΜΑΘΑΙΝΩ

- 4 Ιστορικά στοιχεία του καρναβαλιού
- 5 Τα καρναβάλια της Ελλάδας
- 5-6 Ήθη κι έθιμα Καρναβαλιού
- 6-7 Το γαϊτανάκι
- 7 Η Πριγκίπισσα Ιζαμπώ της Καλαμάτας
- 8 Ο Αρλεκίνος
- 8 Η ιστορία της μάσκας στο διάσημο καρναβάλι της Βενετίας

ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ

- 9 Τι κρύβεται «πίσω από τη μάσκα»;

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΩ

- 10 Μάσκα
- 10 Σφυρίχτρα
- 11 Μαράκες
- 11 Κατασκευή στολής Αρλεκίνου από παλιές σακούλες
- 11 Άσκηση με μοτίβο
- 12 Πατρόν κούκλας

ΖΩΓΡΑΦΙΖΩ

- 13 Περίγραμμα μάσκας
- 13 Πατρόν στολής Αρλεκίνου

ΤΡΑΓΟΥΔΑΩ

- 14 Τραγούδι για το Καρναβάλι από τα παιδιά των ΚΔΑΠ

ΥΠΟΔΥΟΜΑΙ

- 15 Παντομίμα

ΠΑΙΖΩ

- 16 Θλιμμένος Αρλεκίνος του Πικάσο σε πάζλ
- 17 Κρυπτόλεξο
- 17 Σταυρόλεξο

Συντονιστής - Επιμέλεια

Βεργόπουλος Δημήτρης
 Δημ. Σύμβουλος - Εκπαιδευτικός

.....

Εκπαιδευτικοί

(με αλφαβητική σειρά)

Γιαννόπουλος Άγγελος, Γρηγοροπούλου
 Εύη, Δημητρούλη Σοφία, Καλυβά Νικολέττα,
 Καραγιωργα Νίκη, Κατσαούνη Αγγελίνα,
 Κοστρίβα Ιωάννα, Κουλοπούλου Χαρά,
 Κυριακάκη Μαριέττα, Λεντούδη Αναστασία,
 Λιανού Χριστίνα, Μανιάτης Κώστας, Μαυρέα
 Γεωργία, Μητρογιαννόπουλος Κώστας, Μπλάνας
 Γρηγόρης, Μπούνα Εύη, Νιφόρου Δήμητρα,
 Παναγοπούλου Νικολέττα, Παπαδοπούλου
 Αθηνά, Πρωτόπαπα Γιώτα, Τσιγαρίδης Θανάσης,
 Χιουρέα Χαρά

.....

Θερμές Ευχαριστίες

Καράμπελα Μαρία, Σχολική Σύμβουλος
 Μαραβά Γεωργία
 Κοινωνική Ανθρωπολόγος - Δημοτική υπάλληλος
 Τσάφος Βασίλης, Drone - βιντεοσκόπηση
 Φραγκούλη Αγγελική, Γραφίστρια

Αγαπητοί γονείς και αγαπητά μας παιδιά, με πολύ μεγάλη χαρά σας παρουσιάζουμε αυτό το θεματικό έντυπο, το πρώτο κατά σειρά, με πλούσιο υλικό σχετικά με ένα έθιμο της πατρίδας μας, το οποίο συναντούμε σε διάφορες μορφές στο τόπο μας.

Φυσικά όπως έχετε ήδη διαπιστώσει, αναφερόμαστε στο έθιμο του Καρναβαλιού, το οποίο ως μια λαϊκή έκφραση δίνει το ιδιαίτερο λαογραφικό στίγμα κάθε περιοχής.

Με αυτή την αφορμή και την ευχάριστη διάθεση των εκπαιδευτικών των Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών του Δήμου Καλαμάτας, ολοκληρώσαμε το ηλεκτρονικό περιοδικό - έντυπο που ήδη ξεφυλλίζετε.

Μέσα σε αυτό θα βρείτε πλούσιες πληροφορίες για το έθιμο του Καρναβαλιού στο τόπο μας, πολλά παιχνίδια και ευχάριστες εκπαιδευτικές δραστηριότητες για τους μικρούς μας φίλους που τόσο αγαπάμε, όπως χαρτοκοπτική, ζωγραφική, σταυρόλεξο, κρυπτόλεξο, οδηγίες για κατασκευή μάσκας και ντυντούκας με απλά υλικά, καθώς και το όμορφο τραγούδι με θέμα το Καλαματιανό Καρναβάλι το οποίο ετοίμασαν οι εκπαιδευτικοί των ΚΔΑΠ σε πρωτότυπους στίχους και μουσική.

Ευχόμαστε λοιπόν στους μικρούς μας φίλους, να περάσουν όμορφα και δημιουργικά το χρόνο τους και να θυμούνται πάντα τις μοναδικές στιγμές που περνούν δίπλα στους άριστα καταρτισμένους εκπαιδευτικούς που τόσο πολύ τους αγαπούν.

Βεργόπουλος Δημήτρης
 Υπεύθυνος δράσης

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙΟΥ

Καρναβάλι λοιπόν... ή «Κάρνα» – «βάλι». Προφανώς είναι μια σύνθετη λέξη. Ποια είναι όμως η προέλευση των δύο αυτών συνθετικών; Η Ελληνική Μυθολογία μας πληροφορεί ότι ο Κάρνος ήταν κάποιος μάντης του Θεού Απόλλωνα από την Ακαρνανία, τον οποίο σκότωσε ο Ηρακλείδης Ιππότης, ο γιος του Φύλαντος. Οι συγγενείς του Ιππότου μάλιστα αναγκάστηκαν στη συνέχεια να προσφέρουν πλούσιες θυσίες στον Απόλλωνα προκειμένου να εξευμενίσουν την οργή του για τον φόνο του Κάρνου. Κάρνος ονομαζόταν επίσης κι ένας αρχαιότατος ποιμενικός, κριόμορφος Θεός των Πελοποννησίων, προστάτης της γονιμότητας, άγνωστος ίσως σήμερα στους περισσότερους αλλά αντίστοιχος περίπου με τον γνωστότερο Πρίαπο του Ελλησπόντου. Ουσιαστικά δηλαδή ο Κάρνος ήταν ένας γονιμοποιητικός Θεός, τόσο των Λακώνων όσο και των Μεσσήνιων, πριν από την επικράτηση των Δωριέων στη νότια Πελοπόννησο, ενταγμένος στην χορεία των ζωόμορφων θεοτήτων οι οποίες, σύμφωνα με την ιστορία των θρησκειών, προηγήθηκαν των ανθρωπόμορφων. Από το ουσιαστικοποιημένο επίθετο «Κάρνειος» παράγεται στον πληθυντικό η ονομασία της εορτής «τα Κάρνεια», η οποία κατά τους ιστορικούς χρόνους τελείτο σε όλες τις δωρικές πόλεις προς τιμή του Καρνείου Απόλλωνος.

Όσον αφορά την καταγωγή του Καρναβαλιού αρκετοί ανοιχτόμυαλοι ερευνητές, ημεδαποί και αλλοδαποί, αρχίζουν να εγκαταλείπουν πλέον στις ημέρες μας τις θεωρίες περί του «χορού του κρέατος» ή της «απόσυρσης του κρέατος»,

παρεπόμενες της χριστιανικής απόκρου και αποδίδουν τη μεγάλη γιορτή της γενικευμένης εαρινής λαϊκής γιορτής (που συμπεριλάμβανε φαγοπότι) σε εθιμικές επιβιώσεις διονυσιακών τελετών. Οι φίλοι αυτοί, παρόλο που πορεύονται προς τη σωστή κατεύθυνση, τελικά σφάλουν. Διότι το Καρναβάλι είναι μεν επιβίωση αρχαίων Ελληνικών θρησκευτικών γονιμοποιητικών τελετών, όχι όμως των διονυσιακών αλλά των απολλώνιων.

Πάμε τώρα στο δεύτερο συνθετικό της λέξης «Καρναβάλι». Κατ' αρχήν το επίρρημα «βάλλε» ή «άβαλε» στα αρχαία ελληνικά σημαίνει «είθε» και «μακάρι». Έπειτα, μερικές από τις δεκαπέντε και πλέον σημασίες του ρήματος «βάλλω» έχουν την έννοια του «στρέφω», «σειόμαι πέρα δώθε», «ελαύνω», «φορώ», «προκαλώ», «ρίπτομαι» αλλά και... «φωτίζω». Από εδώ κι έπειτα περνάμε στο ρήμα «βαλλίζω» που σημαίνει «χοροπηδώ», στα ουσιαστικά «βαλλισμός» δηλαδή «πληθυντικός χορός». Με βάση τα προηγούμενα θα μπορούσαμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι: Μια έκφραση του τύπου «καρνάβαλε», θα μπορούσε να σημαίνει «είθε Θεέ Κάρνε» να εκπληρώσει τις γονιμοποιητικές μας προσδοκίες για την αύξηση των γεννημάτων μας. Μια έκφραση του τύπου «καρναβάλλω» θα μπορούσε να σημαίνει «στρέφομαι ή σειόμαι πέρα δώθε», κατά την διάρκεια της σχετικής εορτής, προς τιμή του Θεού Κάρνου ή του Καρνείου Απόλλωνα. Μια έκφραση του τύπου «καρναβαλίζω» θα μπορούσε να σημαίνει ότι «χοροπηδώ» στο πανηγύρι του Κάρνου, φορώντας τα κέρατα του Θεού ή το κριόμορφο προσωπίο του.

ΤΑ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Πατρινό καρναβάλι

Από τις πολλές παράλληλες εκδηλώσεις ξεχωρίζουν, όπως πάντα, τα Μπουρμπούλια: χοροί όπου οι άνδρες είναι αμεταμφίεστοι και διαλέγουν την ντάμα τους χωρίς να τη ξέρουν αφού οι γυναίκες φορούν ένα μαύρο ντόμινο και μια μαύρη μάσκα. Ξεχωριστή καρναβαλική θέση κατέχουν το Κυνήγι του Κρυμμένου Θησαυρού και φυσικά το Καρναβάλι των Μικρών. Όλα αυτά βέβαια μέχρι να έρθει η στιγμή για τη Νυχτερινή Παρέλαση του Σαββάτου της Αποκριάς και την κορύφωση του καρναβαλιού με τη Μεγάλη Παρέλαση της Κυριακής, που καταλήγει στο κάψιμο του Καρνάβαλου στο μόλο του Αγίου Νικολάου στο λιμάνι.

Ρεθιμνιώτικο καρναβάλι

Ολοένα και πιο επιτυχημένο κάθε χρόνο κι έχοντας κλείσει ήδη έναν αιώνα ζωής, το Ρεθιμνιώτικο καρναβάλι κατέχει τα πρωτεία

στην Κρήτη. Μας περιμένει και φέτος με μπόλικη τσικουδιά, πολλά αποκριάτικα parties, χορούς μεταμφιεσμένων και κυνήγι θησαυρού κατά την διάρκεια της αποκριάς, αλλά και κρητικές καντάδες: ριζίτες, λυράρηδες και βρακοφόροι από παραδοσιακά φωνητικά σύνολα θα ξεκινήσουν από την πλατεία Αγνώστου Στρατιώτη για ένα τουρ σατυρικής μαντινάδας στους κεντρικούς εμπορικούς δρόμους και στην παραλιακή Ελευθερίου Βενιζέλου.

Καρναβάλι της Ξάνθης

Ένα από τα μεγαλύτερα καρναβάλια της Ελλάδας, το Ξανθιώτικο καρναβάλι με τις Θρακικές Λαογραφικές γιορτές διαθέτει μουσική, χορό, θέατρο, εικαστικές εκθέσεις και πολλές άλλες εκδηλώσεις. Σιροπιαστά, καριόκες και ελληνικός καφές για να πάρουμε δυνάμεις και ξεκινάμε. Το καρναβάλι της Ξάνθης είναι το μεγαλύτερο καρναβάλι της Βόρειας Ελλάδας, προσελκύοντας επισκέπτες από όλη τη Βόρεια Ελλάδα αλλά και τα Βαλκάνια. Κάθε χρόνο τα γραφικά σοκάκια της Παλαιάς Πόλης υποδέχονται χιλιάδες κόσμου για ένα ξέφρενο γλέντι. Κατά τη διάρκεια της εορταστικής περιόδου η κεντρική πλατεία της πόλης γίνεται τόπος συγκέντρωσης, διασκέδασης και οργάνωσης αυθόρμητων γλεντιών που περιλαμβάνουν παραδοσιακούς χορούς και αναβίωση παλιών εθίμων. Ο θεσμός θα κλείσει με την θεαματική καρναβαλική παρέλαση και το έθιμο της καύσης του Τζίρου, την Κυριακή το απόγευμα στη γέφυρα του ποταμού Κόσυνθου.

ΗΘΗ ΚΙ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙΟΥ

«Του Κουτρούλη ο γάμος»

Στη Μεθώνη αναβιώνει «του Κουτρούλη ο γάμος» ο οποίος, όπως λέγεται, διασώζει ανάμνηση παλιού, πραγματικού γάμου, που έγινε στην πόλη πριν από αιώνες. Γαμπρός ήταν ο ιππότης Ιωάννης Κουτρούλης, ο οποίος ύστερα από πολλών χρόνων αναμονή και υπομονή παντρεύτηκε τη γυναίκα, που αγαπούσε. Ο γάμος μεταβλήθηκε σε χαρούμενο πανηγύρι και πραγματικά έμεινε παροιμιώδης. Στις μέρες μας, το ζευγάρι των νεόνυμφων είναι δύο άντρες, που μαζί με τους συγγενείς πηγαίνουν στην πλατεία, όπου γίνεται ο γάμος με παπά και με κουμπάρο. Διαβάζεται το προικοσύμφωνο και ακολουθεί τρικούβερο γλέντι.

«Κρεμάλα»

Στη Μεσσήνη το πρωί κάθε Καθαράς Δευτέρας, στη θέση «Κρεμάλα», γίνεται η αναπαράσταση της εκτέλεσης μιας γερόντισσας της Μεσσήνης, της γριάς Συκούς, που κατά την παράδοση κρεμάστηκε στη συγκεκριμένη τοποθεσία της πόλης με εντολή του Ιμπραήμ Πασά. Φημολογείται ότι όταν στρατοπέδευσε ο Ιμπραήμ στη Μεσσήνη -κατά την προσπάθειά του να καταπνίξει την εξέγερση των Ελλήνων- είδε ένα κακό όνειρο και ζήτησε να του φέρουν κάποιον να του το εξηγήσει. Έτσι τον επισκέφθηκε η Γριά Συκού και εξηγώντας το όνειρο του είπε ότι η εκστρατεία του και ο ίδιος θα είχαν οικτρό τέλος από την αντίδραση και το σθένος των επαναστατημένων Ελλήνων. Αυτά που άκουσε δεν του άρεσαν καθόλου και θυμώνοντας διέταξε να την κρεμάσουν. Μετά την αναπαράσταση, μπορεί κάθε επισκέπτης να «κρεμαστεί» από τους ψευτοδήμιους της κρεμάλας. Μπορούν να δωροδοκήσουν τους δήμιους και να τους κατεβάσουν από την κρεμάλα, αν τους δώσουν λίγα χρήματα για να εξασφαλίσουν το κρασί τους.

«Το κάψιμο του Τζάρου στην Ξάνθη»

Το έθιμο αυτό το έφεραν οι πρόσφυγες από το Σαμακώβ της Ανατολικής Θράκης και αναβιώνει κάθε χρόνο από τους κατοίκους του συνοικισμού, ο οποίος βρίσκεται στη γέφυρα του ποταμού Κόσυνθου. Ο Τζάρος ή Τζάρους, σύμφωνα με την τοπική παράδοση, ήταν ένα κατασκευασμένο ανθρώπινο ομοίωμα τοποθετημένο πάνω σε ένα σωρό από πουρνάρια. Την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς καιγόταν σε κέντρο αλάνας, πλατείας ή σε υψώματα για να μην έχουν το καλοκαίρι ψύλλους. Η ονομασία «Τζάρος» προήλθε από τον ιδιόρρυθμο ήχο που δημιουργούσε η καύση του θάμνου «τζ,τζ,τζ...». Μετά την ολοκλήρωση του εθίμου, ακολουθεί ένα φαντασμαγορικό θέαμα με πυροτεχνήματα.

«Οι Μπουμπούνες της Καστοριάς!»

Την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς, στις πλατείες της Καστοριάς και στα χωριά στήνονται μεγάλες φωτιές, τηρώντας ένα προχριστιανικό έθιμο που ακούει στο όνομα Μπουμπούνες. Γύρω από την αναμμένη μπουμπούνα, οι παρευρισκόμενοι πίνουν και γεύονται εδέσματα της μέρας της Αποκριάς, που καταναλώνονται εν όψει της Καθαράς Δευτέρας. Λαϊκές ορχήστρες παίζουν τοπικούς παραδοσιακούς σκοπούς και ακολουθεί χορός μέχρι να σβήσει η μπουμπούνα και να πάρει μαζί της τα κακά πνεύματα, ώστε ο εξαγνισμός της Σαρακοστής να ξεκινήσει χωρίς αυτά.

ΤΟ ΓΑΪΤΑΝΑΚΙ

Ρίζες και ετυμολογία

Το γαϊτανάκι, το οποίο κάνει ιδιαίτερα αισθητή την παρουσία του τα τελευταία χρόνια στις εκδηλώσεις των αστικών κέντρων, πέρασε στην Ελλάδα από πρόσφυγες του Πόντου και της Μικράς Ασίας και έδωσε απόλυτα με τα άλλα τοπικά έθιμα, αφού η δεξιοτεχνία των χορευτών αλλά και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του δεν αφήνουν κανέναν αδιάφορο.

Η λέξη «γαϊτανάκι» είναι υποκοριστικό της μεσαιωνικής λέξης «γαϊτάνιν», που σημαίνει μεταξωτό κορδόνι, λωρίδα, ταινία, και δημιουργείται χάρη στην τάση που έχει η γλώσσα μας να προσθέτει την κατάληξη «-άκι» για να δηλώσει τον υποκορισμό. Προέρχεται από τα ελληνιστικά χρόνια, μετά τον θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, από την ελληνιστική λέξη γαϊτάνι. Χωρίς να είμαστε βέβαιοι για την ετυμολογία της, η ονομασία της έχει να κάνει με την πόλη Gaeta της Ιταλίας, ιωνική αποικία των Σαμίων, γνωστή για την παραγωγή κορδέλας. Οι κορδέλες συνήθως ήταν από βαμβάκι, μαλλί ή μετάξι και αποτελούσαν διακοσμητική πινελιά των φορεμάτων.

Πώς παίζεται;

Χρειάζονται δεκατρία άτομα για να στήσουν τον ιδιότυπο χορό. Ο ένας κρατά έναν μεγάλο στύλο στο κέντρο, από την κορυφή του οποίου ξεκινούν δώδεκα μακριές κορδέλες, καθεμιά με διαφορετικό χρώμα. Οι κορδέλες αυτές λέγονται γαϊτάνια και είναι αυτές που δίνουν το όνομά τους και στο έθιμο. Γύρω από τον στύλο δώδεκα χορευτές κρατούν από ένα γαϊτάνι και χορεύουν ταυτόχρονα ανά ζευγάρια, τραγουδώντας το παραδοσιακό τραγούδι.

Καθώς κινούνται γύρω από τον στύλο, κάθε χορευτής εναλλάσσεται με το ταίρι του και έτσι όπως γυρνούν, πλέκουν τις κορδέλες γύρω από τον στύλο δημιουργώντας χρωματιστούς

συνδυασμούς, με τον ίδιο τρόπο που έπλεκαν παλιά οι γυναίκες τα γαϊτάνια και στόλιζαν τις παραδοσιακές φορεσιές. Όταν οι κορδέλες έχουν όλες τυλιχτεί και οι χορευτές χορεύουν όλο και πιο κοντά στο κοντάρι, αντιστρέφεται η φορά του χορού και αφού τα γαϊτάνια ξετυλιχτούν ο χορός τελειώνει.

Τι συμβολίζει;

Ο αριθμός των δώδεκα χορευτών λέγεται ότι δηλώνει τους μήνες του χρόνου που εναλλάσσονται ή τις Ώρες, τις μυθικές θεότητες του χρόνου. Σε πολλές κοινωνίες, κυρίως αγροτικές, το γαϊτανάκι συμβολίζει την ομόνοια και τη συναδελφικότητα. Ο κυκλικός χορός συμβολίζει τον κύκλο της ζωής, από τη ζωή στον θάνατο, από τη λύπη στη χαρά, από τον χειμώνα στην άνοιξη και το αντίθετο.

Η ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΙΖΑΜΠΩ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Η πριγκίπισσα Ισαβέλλα Βιλλεαρδουίνου, γνωστή ως Ιζαμπώ, γεννήθηκε γύρω στο 1260 στην Καλαμάτα και πέθανε το 1311 ή 1312. Αποτελεί μια μορφή του Μεσαίωνα η οποία έζησε ένα σημαντικό μέρος της ζωής της στην πόλη αυτή τον 13ο αιώνα την εποχή της Φραγκοκρατίας και συγκεκριμένα εντός του κάστρου της. Ήταν η μεγαλύτερη κόρη του πρίγκιπα της Αχαΐας Γουλιέλμου Β΄ Βιλλεαρδουίνου και κύριος κληρονόμος του.

Η Ισαβέλλα σε ηλικία 28 ετών ήλθε σε δεύτερο γάμο με τον Φλωρέντιο του Αινώ. Ένα από τα κύρια γεγονότα στη διακυβέρνηση του Φλωρέντιου και της Ισαβέλλας ήταν η άλωση της Καλαμάτας από τους Σλάβους της γειτονικής Γιάννιτσας (1293): Οι επαναστάτες κήρυξαν την πόλη τμήμα του βυζαντινού δεσποτάτου του Μορέως με έδρα το Μυστρά. Στους διαμαρτυρόμενους Φράγκους ο δεσπότης του Μυστρά δήλωσε ότι η κατάληψη είχε συμβεί εν αγνοία του και περαιτέρω ο αυτοκράτορας Ανδρόνικος Β΄ Παλαιολόγος υποσχέθηκε την επιστροφή της πόλης, ενώ έστειλε μυστική διαταγή στο Μυστρά για το αντίθετο. Στην πράξη για να επιστραφεί η πόλη στο πριγκιπάτο, χρειάστηκε η προδοτική επέμβαση του πρωτοστράτορα του Μυστρά Γεωργίου Σγουρομάλλη (ο οποίος στη συνέχεια τιμωρήθηκε). Ο Φλωρέντιος πέθανε από άγνωστη αιτία σε ηλικία 50 ετών μετά από την ανεπιτυχή πολιορκία του κάστρου του Αγίου Γεωργίου στην Αρκαδία (1297).

Η φήμη της ξεπέρασε τα σύνορα της Μεσσηνίας, χάρις στο μυθιστόρημα του

Άγγελου Τερζάκη «Η Πριγκίπισσα Ιζαμπώ», που θεωρείται ένα από τα καλύτερα μυθιστορήματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Η πριγκίπισσα Ιζαμπώ, η εμβληματική αυτή προσωπικότητα, η πρωταγωνίστρια ενός μύθου που πλανάται στα σοκάκια του ιστορικού κέντρου της πόλης και του κάστρου της Καλαμάτας δίνει το πολιτιστικό ύφος και χαρακτήρα στο Καλαματιανό Καρναβάλι, αναδεικνύοντας μια πτυχή της ιστορίας της πόλης.

Ο ΑΡΛΕΚΙΝΟΣ

Μια φορά κι έναν καιρό στην πόλη με τις γόνδολες, τη Βενετία, ζούσε ένα φτωχό παιδάκι, ο Αρλεκίνος. Τις μέρες της Αποκριάς, στη Βενετία γιορτάζουν το καρναβάλι με παρελάσεις και γιορτές. Όλοι ντύνονται μασκαράδες και κρυμμένοι πίσω από τις μάσκες τους γλεντάνε μέχρι το πρωί. Ο μικρός Αρλεκίνος, κάθε απόγευμα, καθόταν στο παράθυρο, έβλεπε τους γελαστούς μασκαράδες που περνούσαν παρέες κάτω από το σπίτι του και μερικές φορές ένα δάκρυ κυλούσε στο μαγουλάκι του. Θυμόταν πώς ντυνόταν κι αυτός μασκαράς μαζί με τον πατέρα του και τη μητέρα του και κάνανε βόλτες στην πλατεία το Αγίου Μάρκου με τα περιστέρια. Τώρα πια όλα ήταν διαφορετικά! Ο πατέρας είχε πεθάνει και η καμμένη η μητέρα του με μεγάλη δυσκολία κατάφερνε να πληρώνει τα έξοδά τους. Σκούπιζε, λοιπόν, το δάκρυ του και χαιρετούσε τους γελαστούς μασκαράδες που του φώναζαν να κατέβει μαζί τους στο γλέντι.

Η μαμά του είδε το κρυφό δάκρυ του Αρλεκίνου και ανέβηκε στη σοφίτα αποφασισμένη να βρει κάτι, έστω κι ένα παλιό ρούχο, για να μασκαρέψει το λυπημένο παιδί της. Κάτι μικρά κουρελάκια από υφάσματα της έδωσαν την ιδέα! Τα μάζεψε όλα, πήρε τα ραφτικά της και δούλεψε μέχρι το πρωί. Ένωσε τα μικρά κομματάκια, έκανε ένα μεγάλο πολύχρωμο πανί και μ' αυτό έραψε μια φανταχτερή στολή, που άλλη δεν είχε ξαναγίνει! Ξύπνησε χαρούμενη το Αρλεκίνο και τον έντυσε

με τη στολή. Φούντωσε τα κατσαρά καστανά μαλλάκια του παιδιού και, σαν τελευταία πινελιά, άνοιξε δυο τρύπες με το ψαλίδι της σε μια μαύρη βελούδινη λωρίδα και την έδεσε στα μάτια του παιδιού για μάσκα! Το αποτέλεσμα ήταν θαυμάσιο! Ευτυχισμένος ο Αρλεκίνος, με τα δάκρυα απ' τα παράπονα να λάμπουν στα ματάκια του, έδωσε ένα σκαστό φιλί στη μανούλα του και έτρεξε στην πλατεία. Τα πυροτεχνήματα έλαμπαν στον ουρανό και τα παιδιά μάζευαν καραμέλες και σοκολάτες που πετούσαν οι άρχοντες από τα μπαλκόνια. Όταν έφτασε στην πλατεία ο Αρλεκίνος, όλοι θαύμαζαν τη φορεσιά του, κι εκείνος χαρούμενος άρχισε να χορεύει χωρίς να φανερώνει ποιος είναι.

-Ποιος είσαι; τον ρωτούσαν πολλοί. Είσαι από τη Βενετία; Που αγόρασες αυτή τη θαυμάσια στολή; Ο Αρλεκίνος χαμογελούσε και κρατούσε καλά φυλαγμένο το μυστικό του, ώσπου μια κοπελίτσα τού άρπαξε τη μάσκα.

-Είναι ο Αρλεκίνος! φώναξαν κάποιοι ξένοι.

-Αυτός είναι ο βασιλιάς του καρναβάλου, φώναξαν όλοι μαζί και του πρόσφεραν φρούτα και γλυκά χορεύοντας χαρούμενοι γύρω του.

Ο Αρλεκίνος χόρεψε ξέφρενα όλη νύχτα και το πρωί γύρισε στο σπίτι του φορτωμένος με γλυκά. Ένας χρόνος πέρασε. Την επόμενη χρονιά, μόλις πλησίαζε η Αποκριά, όλοι έτρεξαν στη μητέρα του Αρλεκίνου και πλήρωναν όσο για να ράψουν μια πολύχρωμη φορεσιά αρλεκίνου.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΣΚΑΣ ΣΤΟ ΔΙΑΣΗΜΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Οι μάσκες αποτελούν την πεμπουσία του βενετσιάνικου καρναβαλιού, αλλά από τότε και γιατί αλήθεια οι βενετσιάνοι τις χρησιμοποιούν για να κρύψουν τα πρόσωπά τους; Ας μάθουμε!

Η ιστορία της μάσκας γενικά, χάνεται στα βάθη των αιώνων, από τους πρωτόγονους λαούς, μέχρι εκείνους που χάραξαν τα μεγάλα βήματα του πολιτισμού της ανθρωπότητας. Πέρα όμως από τη γενικότερη χρήση της, η μάσκα αποτελεί και σήμα κατατεθέν της Αποκριάς.

Το Καρναβάλι και οι λόγοι που δημιούργησαν τη μάσκα και τα κουστούμια μεταμφίεσης, είναι απόρροια διαφόρων κοινωνικών συνθηκών και η χρήση τους άλλαζε ανά τους

αιώνες. Η βενετσιάνικη μάσκα, εμφανίστηκε κατά το Μεσαίωνα, όταν οι άνθρωποι φοβούνταν να δείξουν τα πραγματικά τους συναισθήματα και να αποκαλύψουν την ταυτότητά τους. Προκειμένου να περιοριστεί η αμείλικτη ηθική παρακμή της Βενετίας, οι τοπικές αρχές σε αρκετές περιπτώσεις όρισαν κανόνες για το Καρναβάλι και ρυθμίσεις για τη χρήση της μάσκας και τις μεταμφιέσεις.

ΤΙ ΚΡΥΒΕΤΑΙ «ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΣΚΑ»;

Ένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία της λαϊκής κουλτούρας αποτελεί το καρναβάλι. Με όποιον τρόπο κι αν γιορτάζεται από τόπο σε τόπο το έθιμο του καρναβαλιού είναι συνυφασμένο με τις έννοιες της αλλαγής, την ξενοιασιά και την προετοιμασία των χριστιανών για την περίοδο του Πάσχα. Την περίοδο αυτή σπάνε τα όρια μεταξύ του πραγματικού και του φανταστικού. Συγκεκριμένα, το σώμα δεν υπόκειται σε περιορισμούς και απελευθερώνεται η θεατρικότητα, η μουσική και ο χορός. Τα άτομα νιώθουν ότι μπορούν να αλλάξουν τις συμβατικές πλευρές της καθημερινότητάς τους, γίνονται πιο αυθόρμητα και εξωστρεφή αφήνοντας τη φαντασία τους να ελευθερωθεί.

Ωστόσο, η γιορτή του καρναβαλιού πέρα από την ψυχαγωγία, προσφέρει τόσο την αίσθηση της αντίστασης στην εξουσία όσο και την ικανοποίηση του αισθήματος για απόδοση δικαιοσύνης μέσω της πολιτικής διακωμώδησης και σάτιρας. Η προστασία που παρέχεται μέσα από τη μεταμφίεση και τη μάσκα δίνει τη δυνατότητα στα άτομα να εκφράσουν τις απόψεις και τα συναισθήματά τους για θέματα που αφορούν τόσο την καθημερινή τους ζωή, όπως είναι η υγεία, η παιδεία και η οικονομία, όσο και την επικαιρότητα και να μεταφέρουν ακόμα πληροφορίες, μηνύματα ή να

διατυπώσουν αιτήματα. Συνεπώς, το καρναβάλι μέσω περιπαικτικής διάθεσης συνιστά έναν τρόπο για να ξερκίσουν τα άτομα τους φόβους τους μέσω περιπαικτικής διάθεσης και να ξεχάσουν τα προβλήματά τους έστω και προσωρινά. Κατά τη διαδικασία αυτή απελευθερώνονται θετικά συναισθήματα όπως η χαρά, η ανακούφιση, η διασκέδαση, το κέφι, ο ενθουσιασμός και η αισιοδοξία.

Η πιο μεγάλη ακόμη γοητεία του τελετουργικού του καρναβαλιού είναι ότι δίνει τη δυνατότητα στα άτομα να κατασκευάσουν για τον εαυτό τους μια νέα αντίληψη, να παίξουν ρόλους και να γίνουν κάποιοι άλλοι από αυτό που πραγματικά είναι. Απαλλαγμένα πια τα άτομα από κανόνες και αναστολές, ρισκάρουν να εκτεθούν. Αποκτούν τη δύναμη να προβάλλουν την εικόνα που επιθυμούν για τον εαυτό τους προκαλώντας μέσω της διαδικασίας της μεταμόρφωσης και της υιοθέτησης ενός διαφορετικού τρόπου συμπεριφοράς τις επιθυμητές εντυπώσεις.

Λαμβάνοντας, λοιπόν, υπόψη τα παραπάνω, ας αφήσουμε το εορταστικό κλίμα των αποκριών να μας συνεπάρει για λίγο όλους και το κάψιμο του καρναβαλιού να αποτελέσει την αφορμή για μια δυναμική επανεκκίνηση στην καθημερινότητά μας!

ΜΑΣΚΑ

Θα χρειαστείτε: βαζελίνη, γυψόγαζα (την οποία μπορείτε να τη βρείτε στα περισσότερα φαρμακεία), δοχείο και νερό.

1. Κόψτε αρκετά τετράγωνα κομμάτια γάζας, επιφάνειας 3 τετραγωνικών εκατοστών.

2. Καλύψτε εντελώς το πρόσωπο / πρότυπο για την εκτύπωση της μάσκας με άφθονη βαζελίνη• μην την τρίβετε, αλλά αφήστε τη στην επιφάνεια του δέρματος. Βάλτε ένα παχύ στρώμα πάνω στα φρύδια, αλλά αφήστε ανέπαφα τα μάτια, τα ρουθούνια και το στόμα.

3. Βυθίστε ένα κομμάτι γάζας στο νερό για μερικά δευτερόλεπτα μόνο θα μαλακώσει.

4. Απλώστε τα κομμάτια της γάζας, αρχίζοντας από το πάνω μέρος του μετώπου.

5. Συνεχίστε να καλύπτετε το πρόσωπο, προχωρώντας προς τα κάτω, αφήνοντας με μεγάλη προσοχή ανέπαφα τα μάτια, τα ρουθούνια και τα χείλη.

6. Ύστερα από 10-15 λεπτά η μάσκα θα έχει σχηματιστεί. Με μερικές μικρές κινήσεις του προσώπου θα αρχίσει να ξεχωρίζει από το δέρμα. Τραβήξτε την απαλά από τις άκρες και θα βγει μονοκόμματη.

ΠΩΣ ΘΑ ΦΤΙΑΞΕΤΕ ΜΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΥΜΠΑΓΗ ΜΑΣΚΑ

1. Καλύψτε τη γύψινη μάσκα με βαζελίνη.

2. Σε μια μικρή λεκάνη κάνετε ένα μίγμα: 1:1 από νερό και ATLACOLL.

3. Κόψτε μικρά τετράγωνα κομμάτια από εφημερίδα (2 εκ. X 3 εκ.), βυθίστε τα στο μείγμα σας κόλλας, και απλώστε τα πάνω στη γύψινη μάσκα. Καλύψτε την τουλάχιστον με 3 στρώματα από χαρτιά.

4. Ύστερα από 12-16 λεπτά σε θερμή ατμόσφαιρα, η χάρτινη μάσκα θα είναι σκληρή, ξερή και θα ξεχωρίζει από τη γύψινη.

Αυτή τη μάσκα μπορείτε να τη φορέσετε στερεώνοντάς τη στο πρόσωπό σας με κάποια ελαστική ταινία, κορδόνι, κτλ.

ΣΦΥΡΙΧΤΡΑ

- Καλαμάκια (μεσαίας – μεγάλης διαμέτρου)
- Πλαστικές συσκευασίες ή σακούλες
- Ψαλίδι
- Κόλλα

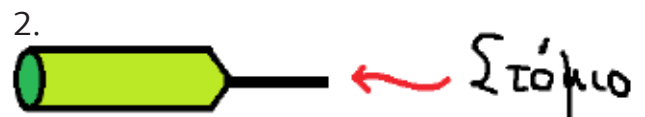
1. Κόβουμε το καλαμάκι περίπου στα 10 cm.

2. Με το ψαλίδι ισιώνουμε τη μια άκρη (3-4 cm) μέχρι να γίνει επίπεδο.

3. Κόβουμε λίγο στην άκρη του στομίου που ίσως στραβώνει μετά το ίσιωμα.

4. Κόβουμε, περίπου στα 2 cm, το στόμιο σχηματίζοντας μια μύτη.

5. Κόβουμε λεπτές λωρίδες την πλαστική συσκευασία/σακούλα και τις κολλάμε στην άκρη της σφυρίχτρας μας για διακόσμηση.

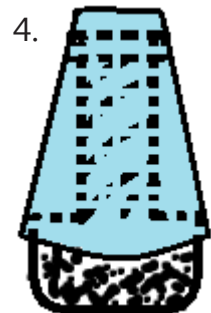

ΜΑΡΑΚΕΣ

Πλαστικά μπουκαλάκια νερού
Φασόλια / Ρύζι / Φακές
Χαρτί Α4
Κολλητική ταινία

1. Βάζουμε μερικά φασόλια (40-50) μέσα στο μπουκαλάκι.
2. Στρίβουμε το “σώμα” του μπουκαλιού και του δίνουμε το εξής σχήμα.
3. Ζωγραφίζουμε το χαρτί.

4. Σχηματίζουμε ένα κώνο με το χαρτί και το κολλάμε στο μπουκαλάκι μας.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΣΤΟΛΗΣ ΑΡΛΕΚΙΝΟΥ ΑΠΟ ΠΑΛΙΕΣ ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΣΑΚΟΥΛΕΣ

Οδηγίες κατασκευής:

Πλαστικές σακούλες (κόκκινες και μαύρες)
Ψαλίδι
Κόλλα

Κατασκευή

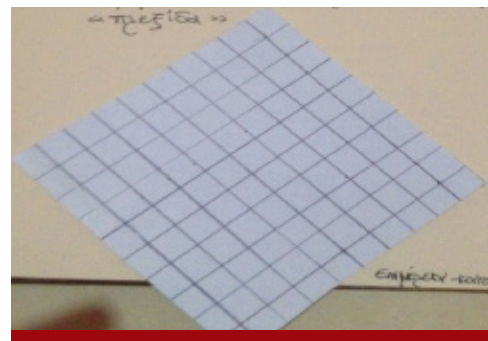
Κόβουμε τις κόκκινες σακούλες κατά μήκος σε λωρίδες πάχους 4 εκατοστών.

Κόβουμε τη μαύρη σακούλα κατά μήκος σε λωρίδες πάχους 4 εκατοστών αφήνοντας πάνω και κάτω 4 εκατοστά, δημιουργώντας ένα πλαίσιο.

Πλέκουμε τις κόκκινες λωρίδες με τις μαύρες με τη μέθοδο της καλαθόπλεξης βάζοντας λίγη κόλλα σε κάθε ρόμβο που δημιουργείται για να σταθεροποιηθεί.

Κάνουμε μία τρύπα στο κέντρο κι έτοιμη!!

ΑΣΚΗΣΗ ΜΕ ΜΟΤΙΒΟ Παιχνίδι με τον ρόμβο

Ο ρόμβος στα υφάσματα και τις στολές της Κομέντια ντελ Άρτε ήταν το κύριο μοτίβο! Πότε με διχρωμίες και πότε με ρόμβους πολύχρωμους, όλοι διαφορετικοί μεταξύ τους...

Υλικά:

μαύρο χαρτόνι
κόκκινο χαρτόνι
ψαλίδι

Οδηγίες:

Κόψτε τις λωρίδες του μαύρου και του βυσσινί για να βγει μια πραγματική στολή!

Πλέξτε τους ρόμβους ασορτί για μια υφαντική σωστή!

Το στημόνι, το υφάδι ένα ένα να το βάζεις.

Συνταιριάζω και τα πλέκω σε συμμετρικό vighetto.

Στρίψτε, κόψτε τη μαντίλα σαν του αργαλειού «πλεξίδα».

Οδηγίες κατασκευής:

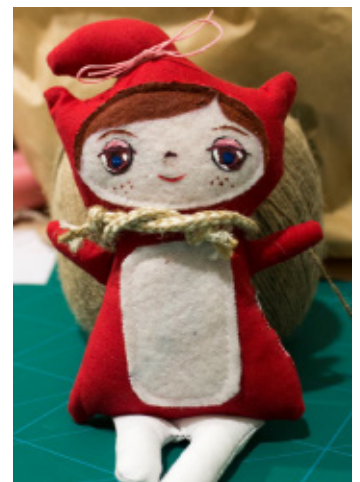
1. Τοποθετώ το πατρόν πάνω από το καρμπόν και το διπλωμένο στα δύο κόκκινο ύφασμα “καλή με καλή” πλευρά. Πατάω με μολύβι το περίγραμμα. Κόβω το σχέδιο αφήνοντας λίγο περιθώριο για το γάζωμα.

2. Κόβω τη λευκή τσόχα (πρόσωπο, κοιλιά) αφού σχεδιάσω το πατρόν. Κεντάω ή ζωγραφίζω τα μάτια, στόμα και μύτη. Τη ράβω στο σώμα της κούκλας, από την καλή μεριά.

3. Κόβω χέρια, πόδια μισό πόντο πιο πέρα από τη γραμμή του πατρόν, αφού έχω διπλώσει στα

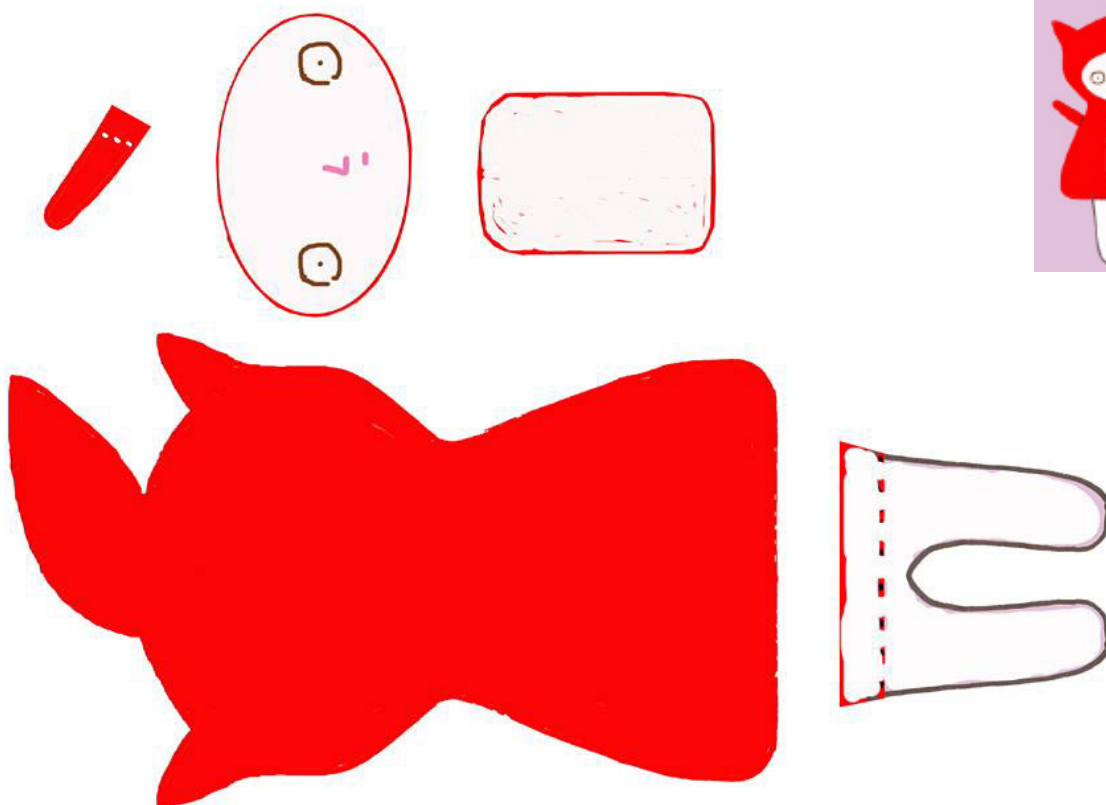
δύο το ύφασμα. Γαζώνω τα δύο φύλλα και τα γυρνώ ανάποδα ώστε η ραφή να είναι από τη μέσα μεριά.

4. Καρφιτσώνω χέρια-πόδια στο σώμα ανάποδα (να εξέχουν προς τα μέσα), και από πάνω τοποθετώ την πλάτη της κούκλας (καλή με καλή πλευρά) και γαζώνω γύρω – γύρω αφήνοντας ενάμισι πόντο κενό για το γέμισμα (στο πλάι, κάτω από το χέρι). Τη γυρίζω όψη και αφού τη γεμίσω, ράβω το κενό.

Κατασκευή κούκλας

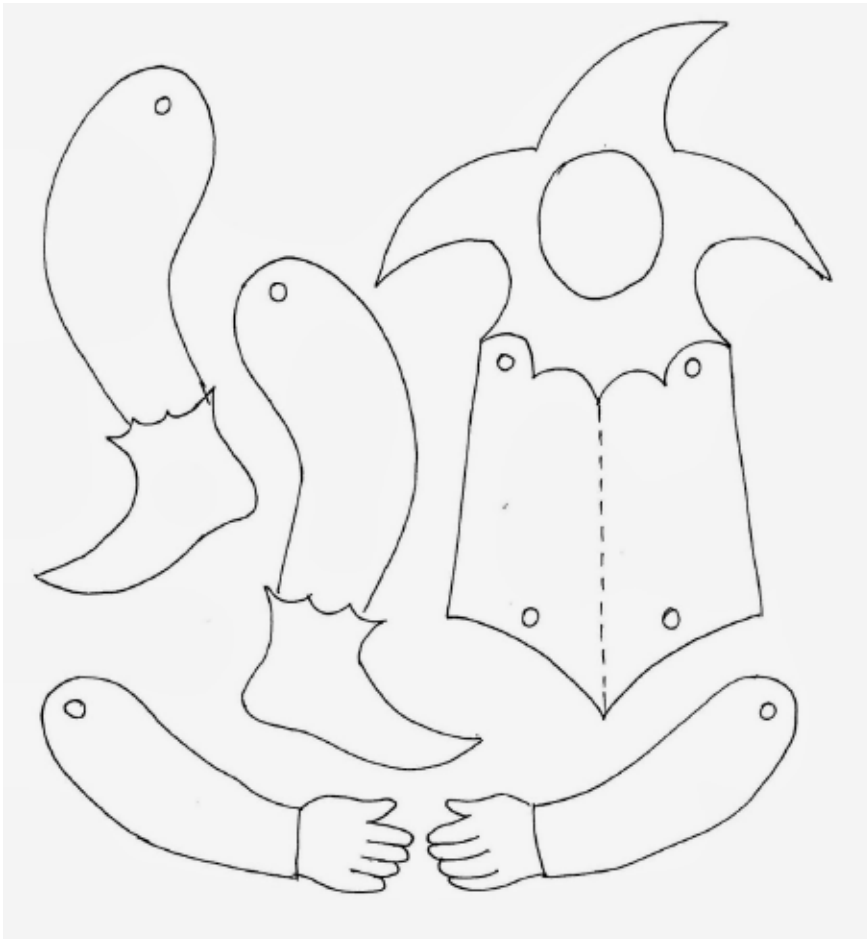
ΠΑΤΡΟΝ ΚΟΥΚΛΑΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΣΚΑ

ΣΥΝΑΡΜΟΛΟΓΗΣΤΕ ΤΟΝ ΑΡΛΕΚΙΝΟ

ΕΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ

«Το καρναβάλι έφτασε!»
Το καρναβάλι έφτασε
και τούτη τη χρόνια
και θα περάσουμε όμορφα
μεγάλοι και παιδιά!

Ελάτε να ντυθούμε και να μασκαρευτούμε
Και στους δρόμους της Καλαμάτας όλοι μαζί να βγούμε.

Θα γελάσουμε, θα παίξουμε
Θα στριφογυρίσουμε και θα τρέξουμε.
Κι ακόμπ κι αν ο ήλιος δε φανεί,
εμείς θα χορέψουμε μέσα στη βροχή.
Γιατί τίποτα δε μας σταματά
και θα κάνουμε μεγάλο σαματά!

Φτιάξαμε τις μάσκες μας
ράψαμε τις στολές μας
είμαστε πλέον έτοιμοι
μέσα από τις καρδιές μας!

Ελάτε να ντυθούμε και να μασκαρευτούμε
Και στους δρόμους της Καλαμάτας όλοι μαζί να βγούμε

Θα γελάσουμε, θα παίξουμε
Θα στριφογυρίσουμε και θα τρέξουμε.
Κι ακόμπ κι αν ο ήλιος δε φανεί,
εμείς θα χορέψουμε μέσα στη βροχή.
Γιατί τίποτα δε μας σταματά
και θα κάνουμε μεγάλο σαματά!

ΠΑΝΤΟΜΙΜΑ

Η ιστορία της παντομίμας έχει τις ρίζες της στα χρόνια της αρχαίας Ελλάδας και συγκεκριμένα στην αρχαία Αθήνα με την έναρξη των Διονυσιακών λατρειών, όπου οι ηθοποιοί σαν μοναδικό μέσο έκφρασης είχαν τα σώματά τους. Μετέπειτα τη συναντάμε πάλι στα Ρωμαϊκά χρόνια σαν τρόπο παρουσίασης ποιημάτων. Γεγονός που δημιούργησε κόντρα μεταξύ των ηθοποιών και των ποιητών, διότι οι δεύτεροι πίστευαν πως δεν αποδίδονται σωστά τα ποιήματα τους με τις χειρονομίες.

Η εμφάνιση της έρχεται πάλι στην εποχή του Βυζαντίου με τον παμπάλαιο Μίμο και τον Παντόμιμο, ο οποίος ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής την εποχή εκείνη. Μετά την εποχή του Βυζαντίου η παντομίμα εμφανίζεται στην Ιταλία τον 16ο αιώνα μ.Χ. Εκεί δημιουργείται ένα καινούριο θεατρικό είδος, που ονομάζεται “Commedia dell’ arte” και θεωρείται ότι ίσως οι θίασοι των μίμων του Βυζαντίου να είναι πρόγονοι του.

Η Commedia dell’ arte ή αλλιώς Κωμωδία των επαγγελματιών δημιουργείται από επαγγελματίες ηθοποιούς με βασικά της χαρακτηριστικά τον αυτοσχεδιασμό και την τυπολογία. Οι ηθοποιοί είχαν μια στοιχειώδη πλοκή στα χέρια τους, πάνω στην οποία όμως πρόσθεταν δικά τους αυτοσχέδια στοιχεία. Επίσης διατηρούσαν μία γκάμα φράσεων και κινήσεων, οι οποίες προκαλούσαν τον γέλιο και το χειροκρότημα του κοινού. Τέλος, η παντομίμα γνωρίζει ανάπτυξη και στις παραδόσεις των βρετανικών σκηνών, όπως αυτές του βρετανικού μεγάρου μουσικής και του μασκέ του 17ου αιώνα μ.Χ..

Όπως αποκαλύπτεται και από το όνομά της, η παντομίμα είναι “πάντων μίμησης”. Έτσι λοιπόν ως παντομίμα ορίζουμε την μιμική έκφραση του ανθρώπου. Βασίζεται στην απόλυτη σωματική έκφραση, στις εκφράσεις του προσώπου, στην απουσία του προφορικού λόγου και στον αυτοσχεδιασμό. Αποτελεί συμμετοχική μορφή θεάτρου, διότι απαιτεί τη συμμετοχή και του ηθοποιού αλλά και του κοινού.

Παραδείγματα παντομίμας:

1. Οι παλιάτσοι των δρόμων, που διασκεδάζουν τους περαστικούς με τους χορούς τους.
2. Τα ευτράπελα μεταξύ αφεντάδων και δούλων της εποχής.
3. Οι παλιάτσοι που τους συμβαίνουν διάφορες ατυχίες.
4. Οι κανταδόροι που απορρίπτονται μέσω του μπουγέλου από τις αγαπημένες τους.
5. Οι Αρλεκίνοι ως ακροβάτες από τη μία αλλά και πανούργοι δούλοι από την άλλη.
6. Ο Μίμος του δρόμου ως άγαλμα.

ΘΛΙΜΜΕΝΟΣ ΑΡΛΕΚΙΝΟΣ ΤΟΥ ΠΙΚΑΣΟ ΣΕ ΠΑΖΛ

«Μπλε Περίοδος»

“Κυβιστική Φάση”

ΒΡΕΣ ΤΙΣ 15 ΚΡΥΜΜΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΚΡΙΩΝ!

X	A	P	T	O	Π	O	Λ	E	M	O	Σ	B	A	Γ	E	Λ	O	X	A	Σ
Σ	Π	E	T	A	A	Δ	K	N	O	T	I	Φ	A	Π	Ω	Ψ	M	A	N	E
Λ	M	A	Σ	E	P	Π	A	N	T	I	N	E	Σ	M	Φ	Σ	A	P	O	Π
E	B	Γ	E	Z	Ω	T	O	Π	O	I	K	Σ	Γ	A	P	Δ	O	T	Π	M
Π	Λ	Π	A	P	E	Λ	A	Σ	H	X	P	Σ	T	E	Y	I	Θ	A	Y	E
Y	A	Θ	O	Σ	Π	E	Δ	I	Σ	Φ	H	Ψ	A	O	T	E	Λ	E	X	T
P	B	I	Φ	H	M	A	Σ	K	A	P	Π	O	M	N	Λ	K	O	T	I	A
O	Λ	E	X	Y	I	Ψ	Σ	A	Φ	Γ	E	X	Ω	H	K	H	Γ	O	B	M
T	P	Y	Π	N	O	E	Ξ	P	Θ	A	P	Λ	E	K	I	N	O	Σ	O	Φ
E	Λ	Δ	N	A	I	O	Σ	N	Φ	P	Y	X	T	E	Σ	Δ	O	H	Ξ	I
X	O	H	Ξ	H	Π	Δ	O	A	K	Λ	Φ	A	Γ	O	Π	O	T	I	O	E
N	O	H	A	M	Γ	E	I	B	N	O	P	Π	P	A	K	B	E	M	O	Σ
H	Φ	M	Y	P	Δ	O	K	A	H	Δ	P	O	Π	E	Γ	N	Φ	Y	X	H
M	P	Ψ	E	I	N	A	K	Λ	E	I	X	Ω	E	T	Δ	A	X	E	Π	Δ
A	E	X	Ψ	E	P	O	A	I	Ω	N	Δ	Σ	A	P	A	K	O	Σ	T	H

Οριζόντια

3. Σύμβολο του καλαματιανού καρναβαλιού.

6. Χορευτικό παιχνίδι των Αποκριών.

8. Τότε ψήνουμε και τρώμε διάφορα κρέατα.

11. Συνηθίζουμε να τον τρώμε την καθαρά Δευτέρα.

12. Είναι κρυμμένος και ψάχνουμε να τον βρούμε.

Κάθετα

1. Συνώνυμη λέξη με τις Απόκριες.

2. Όλοι διασκεδάζουν σε αυτό.

4. Πετάει ψηλά στον ουρανό.

5. Τις φοράμε τις Απόκριες.

7. Είναι αστείος και έχει κόκκινη μύτη.

9. Ξεκινάει την Καθαρά Δευτέρα.

10. Βγαίνουν στον δρόμο μεταμφιεσμένοι.

ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ!

